

УДК 657(075)

*І. М. Сафронська,**к. е.н., доцент, Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва**Г. С. Бєлай,**магістр з обліку і аудиту, Харківський національний технічний університет сільського господарства*

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

В статті проведена комплексна оцінка фінансового стану підприємства за допомогою методів бальної оцінки, рейтингової оцінки, методом коефіцієнтів, рейтингової експрес-оцінки та розрахунку інтегрованого показника. У результаті проведених розрахунків було визначено найбільш оптимальну з них.

In the article the complex estimation of the financial state of enterprise is conducted by the methods of ball estimation, rating estimation, by the method of coefficients, rating expressestimation and calculation of computer-integrated index. As a result of the conducted calculations it was certain most optimum from them.

Ключові слова: комплексна оцінка, метод бальної оцінки, рейтингова експрес-оцінка, рейтингова оцінка, метод коефіцієнтів, розрахунок інтегрованого показника.

Key words: complex estimation, method of ball estimation, rating expressestimation, rating estimation, method of coefficients, calculation of computer-integrated index.

ВСТУП

У сучасній практиці управління корпоративними фінансами важливе місце займає проблема якісного і кількісного обґрунтування управлінських фінансових рішень, прийняття яких неможливе без використання ефективної оцінки. Водночас значна частина управлінських фінансових рішень потребує комплексного підходу до дослідження об'єкта. Це, у свою чергу, визначає об'єктивну необхідність формування ефективних методик організації і проведення комплексної оцінки фінансового стану.

Проблемами комплексної оцінки фінансового стану підприємства займаються давно, однак на даний час немає єдиного підходу до вирішення поставлених завдань, так В.Я. Амбросов і Ю.Ф. Прохватулов пропонують проводити комплексну оцінку підприємства за допомогою рейтингової експрес-оцінки [1], М.Д. Білик, О.В. Павловська, Н.М. Притуляк, Н.Ю. Невмержицька — за допомогою розрахунку інтегрованого показника [2], В.К. Горкавий — рейтингових методик бальних оцінок, відносних відхилень і багатовимірної середньої [3], Б.М. Литвин і М.В. Стельмах — методом коефіцієнтів [4]. Вивчення літературних джерел свідчить, що існує реальна можливість відібрати найбільш оптимальний підхід до комплексного оцінювання фінансового стану підприємства.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Узагальнення різних підходів до комплексної оцінки фінансового стану підприємства і вибір найбільш оптимального з них.

РЕЗУЛЬТАТИ

Вибір методу проведення комплексної оцінки фінансового стану підприємства залежить від низки чинників: типу економічної системи, ступеня розвинутої ринкових відносин, особливостей побудови балансу та інших форм звітності, галузевих особливостей, виду діяльності, форми власності підприємства тощо. Методи оцінки можуть використовуватись паралельно, а також частково, доповнюючи один одного.

Комплексна оцінка являє собою характеристику діяльності підприємства, одержану при дослідженні сукупності показників, які визначають більшість економічних процесів і вміщують узагальнені дані про виробництво і фінансовий стан підприємства. За допомогою комплексної оцінки маємо можливість оцінити, наскільки ефективно підприємство використовує свої ресурси, власний та залучений капітал, необоротні і оборотні активи.

Нами було проведено комплексну оцінку фінансового стану підприємства за допомогою методів бальної оцінки, рейтингової оцінки, методом коефіцієнтів, рей-

тингової експрес-оцінки та розрахунку інтегрованого показника. Для розрахунків були використані дані річної фінансової звітності за 2006—2008 роки Спільного українсько-німецького підприємства товариства з обмеженою відповідальністю (далі СУНП ТОВ) "ТВП Україна ЛТД", яке займається виробництвом тари для агропромислового комплексу.

Метод бальних оцінок передбачає визначення загальної суми балів за всіма показниками, відібраними для визначення рейтингів, або ж за рахунок середнього бала певного об'єкта. При цьому показники одного з об'єктів приймаються за базу порівняння (еталон) — 1 або 100 балів. Бальна оцінка показників інших об'єктів визначається шляхом порівняння з еталоном їх абсолютних значень. Одержана сума балів по кожному об'єкту порівнюються між собою і використовуються для ранжування об'єктів. Лідером визнається об'єкт, який має найбільшу суму балів, або найвищий середній бал [3]. Показники, які були використані для комплексної оцінки методом суми балів і рейтингової оцінки наведені в табл. 1.

Для аналізу фінансового стану підприємства методом бальної оцінки на нашому підприємстві за основу ми взяли 2006 рік з середнім балом — 100. Найбільш сприятливий фінансовий стан підприємство мало у 2007 р., оскільки середній бал складав 105, в той же час найгірший у 2008 р. — середній бал складав 36. 2008 рік став для підприємства найгіршим за рахунок тенденції зменшення коефіцієнтів ліквідності фінансової незалежності за 2006—2007 рр., також відбувається погіршення фінансової стійкості і фінансової незалежності, зниження до від'ємних чисел рентабельності виробничих фондів та стійкості економічного зростання.

Об'єктивну оцінку фінансового стану підприємства також забезпечує метод рейтингової оцінки, для якого характерним є визначення оптимальної направленості зміни показників, їх стандартизація відносно оптимальних значень і розрахунок загальної рейтингової оцінки фінансового стану підприємства (R) за формулою:

$$R = \sqrt{\sum(1-X_i)^2}$$

При проведенні комплексної оцінки нами було визначено загальну рейтингову оцінку підприємства:

$$R_{2006} \approx 0,563; R_{2007} \approx 0,370; R_{2008} \approx 4,284.$$

За розрахованим значенням загальної рейтингової оцінки зробимо висновок, що найкращий фінансовий стан був у 2007 році, оскільки загальна рейтингова оцінка склала 0,370, в 2006 році рейтингова оцінка більша — 0,563, а в 2008 році був найгірший фінансовий стан, так рейтингове число склало 4,284.

Широкого застосування як у вітчиз-

Таблиця 1. Вихідні значення для комплексної оцінки фінансового стану методом бальних оцінок і рейтингової оцінки

Показники та коефіцієнти	2006 р.	2007 р.	2008 р.
1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,03	0,03	0,02
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,02	0,88	0,69
3. Коефіцієнт поточної ліквідності	1,59	1,41	0,96
4. Коефіцієнт фінансової стійкості	0,77	0,72	0,59
5. Коef. фінансової незалежності	0,59	0,62	0,44
6. Коефіцієнт покриття запасів	3,09	2,26	2,46
7. Фондовіддача	2,28	2,6	2,95
8. Коефіцієнт ресурсовіддачі	1,34	1,73	1,67
9. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	6,37	6,14	6,98
10. Рентабельність реалізованої продукції	6,6	6,12	6,85
11. Рентабельність виробничих фондів	2,97	5,36	-5,81
12. Коef. стійкості економічного зростання	0,03	0,03	-0,08

няній, так і в зарубіжній практиці набув метод коефіцієнтів, який дозволяє отримувати важливі показники діяльності підприємства. Значення показників розглядаються як середні для будь-яких підприємств, і це знижує ефективність застосування методу коефіцієнтів. Фінансові коефіцієнти розраховуються на основі даних звітності підприємства, але така інформація має деякі недоліки і для їх запобігання система коефіцієнтів пропонує використовувати п'ять показників, які найчастіше застосовуються і найповніше характеризують фінансовий стан підприємства: коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами (Кзвк); поточної ліквідності (Кпл); коефіцієнт оборотності активів (Крв); рентабельності реалізованої продукції (Крпр) та власного капіталу (Крвк) [4].

Значення перелічених коефіцієнтів розраховані за період 2006—2008 рр. на прикладі нашого підприємства для комплексної оцінки методом коефіцієнтів і рейтингової експрес-оцінки наведені в табл. 2.

Особливістю методу коефіцієнтів є те, що всі коефіцієнти мають однакову спрямованість. Це означає, що чим вищий рівень показника або чим вищий темп його зростання, тим надійніший фінансовий стан підприємства, що оцінюється.

При проведенні комплексної оцінки за методом коефіцієнтів було визначено, що найкращий фінансовий стан на підприємстві був у 2007 р., а найгірший — 2008, адже сума зазначених вище коефіцієнтів у 2007 р. становила 0,720 і розраховані коефіцієнти мали тенденцію росту, в 2006 і 2008 рр. розраховані коефіцієнти мали тенденцію спаду, так їх значення становило 0,682 і 0,540 відповідно.

Рейтингова експрес-оцінка визначається за допомо-

Таблиця 2. Вихідні значення для комплексної оцінки фінансового стану методом коефіцієнтів і рейтингової експрес-оцінки

Показники	2006 р.	2007 р.	2008 р.
1. Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	0,38	0,33	0,08
2. Коефіцієнт поточної ліквідності	1,59	1,41	0,96
3. Коефіцієнт оборотності активів	1,34	1,73	1,67
3. Коефіцієнт рентабельності (збитковості) реалізованої продукції	0,07	0,06	0,07
4. Коефіцієнт рентабельності (збитковості) власного капіталу	0,03	0,07	-0,08

Таблиця 3. Матриця нормалізованих значень

Роки			Роки			Роки			Роки		
2006	2007	2008	2006	2007	2008	2006	2007	2008	2006	2007	2008
Ліквідність			Рентабельність			Ділова активність			Фінансова стійкість		
0,16	0,13	0,11	0,47	0,43	0,49	0,75	0,58	0,60	0,68	0,65	0,91
0,78	0,91	0,87	0,33	0,31	0,34	0,51	0,47	0,65	0,68	0,91	0,92
0,49	0,66	0,61	0,68	0,61	0,69	0,88	0,85	0,81	0,69	0,61	0,78
0,36	0,36	0,24	0,14	0,26	-3,31	0,72	0,95	0,93	0,10	0,10	0,49

гою тих самих коефіцієнтів, що і за методом коефіцієнтів, але, як узагальнення, дана методика включає в себе визначення рейтингового числа за формулою [1]:

$$R = 2K_{звк} + 0,1K_{пл} + 0,08K_{рв} + 0,45K_{рпр} + 1K_{рвк}$$

Нами було визначено рейтингове число досліджуваного підприємства за 2006—2008 роки за методом рейтингової експрес-оцінки: $R_{2006} = 1,088$; $R_{2007} = 1,036$; $R_{2008} = 0,341$.

Рейтингова експрес-оцінка дозволяє зробити висновки, що в 2006 та 2007 роках на підприємстві був задовільний фінансовий стан, адже рейтингове число $= 1,088$ та $1,036$ відповідно. А ось у 2008 році підприємство вже мало незадовільний фінансовий стан, так як рейтингове число становило $0,341$. Це відбулось за рахунок зменшення забезпечення оборотних активів власними коштами, ліквідності і збитковості власного капіталу.

Для оцінки фінансового стану на основі визначення абсолютної величини розрахункового значення інтегрованого показника є характерним формування сукупності цільових показників, які з метою спрощення математичної обробки інформації поділяються на чотири групи по чотирьох напрямках дослідження: перший напрям дослідження — ліквідність (коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт покриття загальний, частка власних оборотних коштів у покритті запасів); другий — рентабельність (рентабельність підприємства, продажу, основної діяльності та період окупності власного капіталу); третій — ділова активність (загальний обіг капіталу, середній строк обороту кредиторської заборгованості, середній строк обороту дебіторської заборгованості, обіг власного капіталу); четвертий — фінансова стійкість (коефіцієнт автономії, коефіцієнт структури залученого капіталу, співвідношення позикових та власних коштів, коефіцієнт маневреності власних коштів). Зважування показників відбувається на основі рівнозначної відносно ваги напрямів дослідження та цільових показників [2].

Розрахункові значення цільових показників формують матрицю вхідних значень; матрицю оптимальних значень цільових показників формують з урахуванням критеріїв загального і суб'єктивного характеру, а на основі матриці вхідних та оптимальних значень формується нормалізована матриця (табл. 3), що відображає рівень відповідності фактичних значень цільових показників їх оптимальним значенням. На основі нормалізованих цільових показників було визначено абсолютне значення інтегрованого показника ZI цільової функції комплексного фінансового аналізу підприємства за формулою:

$$Z_i = \sum_{j=1}^n \sum_{i=1}^m w_{ij} * p_i,$$

де W_{ij} — вага окремого цільового показника, що розраховується відповідно до визначеної ваги напрямів дослідження та груп цільових показників; P_{ij} — нормалізовані значення цільових показників.

Використовуючи значення матриці нормалізованих показників та алгоритм розрахунку, отримали такі значення інтегрованого показника: $ZI_{2006} = 0,51$; $ZI_{2007} = 0,52$; $ZI_{2008} = 0,41$.

Найкращий фінансовий стан на підприємстві був в 2007 році $-0,52$; а найгірший — у 2008 р. $-0,41$. Це дає підстави стверджувати, що підприємство протягом 2006—2008 років забезпечує порівняно адекватне дотримання критеріїв організації фінансово-господарської діяльності за напрямками, які визначені пріоритетними та наділені більшою вагою при розрахунку інтегрованого показника комплексного аналізу.

ВИСНОВКИ

Враховуючи успішну апробацію застосування комплексної оцінки фінансового стану підприємства методами суми балів, рейтингової оцінки, експрес-оцінки, коефіцієнтів і розрахунку інтегрованого показника на прикладі СУНП ТОВ "ТВП Україна ЛТД" можна з впевненістю пропонувати застосування перелічених методик до практичного застосування підприємствами як для внутрішніх, так і зовнішніх потреб управління. Але найбільш об'єктивну і точну оцінку фінансового стану підприємства все ж таки дає розрахунок інтегрованого показника.

Перевагою запропонованого методу є сформована сукупність цільових показників, які поділені на чотири групи по чотирьох напрямках дослідження, що значно спрощує математичну обробку інформації і дає більш об'єктивну оцінку фінансового стану підприємства.

Така методика дасть змогу вибрати стратегію і тактику розвитку підприємства, обґрунтувати плани й управлінські рішення, здійснювати контроль за їх виконанням, виявити резерви підвищення ефективності виробництва.

Література:

1. Амбросов В.Я. Фінансовий аналіз: програмно-методичний посібник і робочий зошит для практичних занять і самостійної роботи студентів факультету менеджменту / В.Я. Амбросов, Ю.Ф. Прохватулов. — Х.: ХНТУСГ, 2007.
2. Білик М.Д. Фінансовий аналіз: навч. посібник — 2-ге вид., без змін. / М.Д. Білик, О.В. Павловська, Н.М. Притуляк, Н.Ю. Невмержицька. — К.: КНЕУ, 2007. — 592 с.
3. Горкавий В.К. Використання рейтингової методики в аналізі фінансового стану сільськогосподарських підприємств / В.К. Горкавий // Вісник ХНАУ Серія "Економіка АПК і природокористування". — 2007. — №8. — 296 с.
4. Литвин В.М. Фінансовий аналіз: навч. посібник / В.М. Литвин, М.В. Стельмах. — К.: "Хай-Тек Прес", 2008. — 336 с.

Стаття надійшла до редакції 14.08.2009 р.